

Na temelju članka 3. stavak (3), članka 10. st. (8) i (9), članka 22. stavak (13) i članka 80. stavak (2), Zakona o sjemenu i sadnom materijalu poljoprivrednog bilja Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 3/05) i članka 61. stavak 2. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02 i 102/09), Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja, u suradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, donosi

PRAVILNIK

O SLUŽBENOM NADZORU SADNOG MATERIJALA POLJOPRIVREDNOG BILJA U BOSNI I HERCEGOVINI POGLAVLJE I - OPĆE ODREDBE

Članak 1.

(Predmet)

- (1) Ovim Pravilnikom propisuje se način provođenja i uvjeti za službeni nadzor proizvodnje sadnoga materijala, broj, vrijeme i način službenih nadzora, te detaljne smjernice za svaku skupinu poljoprivrednog sadnog materijala.
- (2) Službeni nadzor proizvodnje iz stavka (1) ovoga članka provodi Organ za potvrđivanje na temelju Zakona o sjemenu i sadnome materijalu poljoprivrednoga bilja Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 3/05), (u daljnjem tekstu: Zakon).
- (3) Ovaj Pravilnik se odnosi na službeni nadzor proizvodnje:
 - a) sjemenskog krumpira;
 - b) materijala za razmnožavanje voća i voćnih sadnica;
 - c) sadnog materijala ukrasnog bilja;
 - d) materijala za razmnožavanje povrća i sadnog materijala povrća;
 - e) materijala za razmnožavanje vinove loze.
- (4) Standardi kakvoće i zdravstveni standardi kojima sadni materijal mora udovoljiti prije stavljanja u promet u Bosni i Hercegovini kao i standardi za deklariranje/certificiranje propisani su posebnim pravnim propisima o stavljanju u promet sadnoga materijala poljoprivrednog bilja i to za:
 - a) sjemenski krumpir;
 - b) materijal za razmnožavanje voća i voćnih sadnica;
 - c) sadni materijal ukrasnog bilja;
 - d) materijal za razmnožavanje povrća i sadni materijal povrća;
 - e) materijal za razmnožavanje vinove loze.

Članak 2.

(Definicije)

Izrazi upotrijebljeni u Zakonu upotrebljavaju se i u ovom Pravilniku, a specifični izrazi upotrijebljeni u ovom Pravilniku imaju sljedeća značenja:

- a) "**Organ za potvrđivanje**" jest tijelo koje je odgovorno za sva pitanja koja se odnose na proizvodnju, izdavanje deklaracija/certifikata, testiranja i stavljanje u promet sadnoga materijala poljoprivrednog bilja u BiH;
- b) "**Službeni nadzor**" jest nadzor obavljen od strane Organa za potvrđivanje, na temelju zahtjeva za nadzor i ovisno od uplate troškova definiranim posebnim pravnim propisima;
- c) "**Sortnom nečistoćom**" se smatra biljka iste vrste kod koje jedno ili više morfoloških svojstava ne spada u skupinu obilježja koja se obično pripisuju toj sorti i koja je jasno drugačija od te sorte;
- d) "**Atipična biljka**" jest biljka druge sorte koja se odlikuje razlikama u rastu, osobenostima listova, obliku stabljike i pigmentaciji, boji cvijeta ili njegovoj frekvenciji;

- e) "**Ovlašteno lice**" u smislu ovog Pravilnika jest osoba koja za Organ za potvrđivanje obavlja službeni nadzor.

POGLAVLJE II - POSEBNE ODREDBE

Članak 3.

(Uvjeti za proizvodnju sadnoga materijala)

- (1) Sadni materijal poljoprivrednih biljaka iz članka 1. stavak (4) ovoga Pravilnika mogu proizvoditi dobavljači koji su upisani u Registar dobavljača za proizvodnju sadnog materijala poljoprivrednog bilja.
- (2) Dobavljač sadnog materijala registriran za proizvodnju sadnog materijala mora voditi evidenciju o proizvodnji na odgovarajućem Obrascu Privitka I ovoga Pravilnika.
- (3) Dobavljač je dužan dostaviti plan proizvodnje sadnog materijala ukrasnog bilja i sadnog materijala povrća Organu za potvrđivanje do kraja siječnja tekuće godine.

Članak 4.

(Uvjeti za službeni nadzor sadnoga materijala)

- (1) Dobavljač je obavezan zasnovanu proizvodnju prijaviti Organu za potvrđivanje za službeni nadzor za:
 - a) sjemenski krumpir neposredno poslije sadnje, a prije nicanja;
 - b) sadni materijal voća i voćne sadnice do 31. svibnja tekuće godine;
 - c) materijal za razmnožavanje i sadni materijal vinove loze do 15. lipnja tekuće godine;
 - d) materijal za razmnožavanje povrća i sadni materijal povrća i sadni materijal ukrasnog bilja neposredno nakon zasnivanja proizvodnje.
- (2) Prijava iz stavka (1) ovoga članka podnosi se na odgovarajućem Obrascu Privitka I ovoga Pravilnika, ovisno od skupine biljnih vrsta propisanih ovim Pravilnikom. Uz prijavu se dostavljaju dokumenti koji dokazuju sortnu pripadnost materijala za krumpir, voćne vrste i vinovu lozu te analize tla na prisutnost nematoda za krumpir.

Članak 5.

(Službeni nadzor sadnoga materijala)

- (1) Službeni nadzor proizvodnje sadnoga materijala obavlja se različito tijekom proizvodnje ovisno od skupine biljnih vrsta propisanih ovim Pravilnikom.
- (2) Službeni nadzor proizvodnje poljoprivrednoga sadnog materijala obavlja se na objektu gdje se sadni materijal proizvodi i njime se utvrđuje:
 - a) podrijetlo sadnoga materijala upotrijebljenog za proizvodnju;
 - b) autentičnost vrste, čistoća sorte i podloge;
 - c) kondicija i opći izgled vegetativne razvijenosti sadnoga materijala, sukladno zahtjevima propisanim ovim Pravilnikom i posebnim propisima o stavljanju u promet sadnoga materijala pojedinih vrsta bilja u BiH;
 - d) agrotehničke mjere i mjere za njegu poljoprivrednoga sadnog materijala;
 - e) zdravstveno stanje;
 - f) količina proizvedenoga sadnog materijala po vrstama, sortama, podlogama i kategorijama.
- (3) Za sadni materijal za koji se službenim nadzorom utvrdi da ne udovoljava uvjetima za stavljanje u promet, zapisnikom će se dobavljaču naložiti mjere za otklanjanje nedostataka.
- (4) Zapisnik o obavljenom službenom nadzoru iz stavka (3) ovoga članka nalazi se na odgovarajućem Obrascu Privitka I ovoga Pravilnika, ovisno od skupine biljnih vrsta propisanih ovim Pravilnikom.

Članak 6.

(Biosigurnost)

- (1) Prilikom službenog nadzora mora se voditi računa o biosigurnosti, a to znači:
 - a) izbjegavati bliski dodir s domaćim životinjama;
 - b) na mjestima gdje je rizik pojačan, mora se izvršiti dezinfekcija obuće, zaštitnih hlača i točkova vozila itd. poslije obilaska svakog od gazdinstava;
 - c) rizik od širenja štetnih organizama svesti na minimum.
- (2) Kod usjeva za koje se zna da postoji problem prisustva bolesti potrebno je poduzeti mjere kako bi se rizik sveo na minimum za druge usjeve i sadni materijal istih vrsta, kao što je npr. presvlačenje odjeće, čišćenje obuće i odjeće ili tako što će se nadzor oboljelog usjeva ili sadnog materijala obaviti posljednji.

Članak 7.

(Obuka osoblja za obavljanje službenog nadzora)

- (1) Organ za potvrđivanje će obavljanje službenog nadzora povjeriti osobi koja je:
 - a) inženjer poljoprivrede općeg smjera ili jedan od smjerova biljne proizvodnje sa najmanje petogodišnjim radnim iskustvom u radu sa odgovarajućom skupinom poljoprivrednih kultura;
 - b) osoba iz stavka (1) ovoga članka mora proći odgovarajuću obuku o specifičnostima nadzora pojedine skupine kultura i uspješno položiti ispit.
- (2) Obuku će organizirati Organ za potvrđivanje.

POGLAVLJE III - SLUŽBENI NADZOR PROIZVODNJE SJEMENSKOG KRUMPIRA

Članak 8.

(Službeni nadzor kod dobavljača)

- (1) Službenim nadzorom kod dobavljača obavlja se detaljna provjera kompletne evidencije koja se odnosi na proizvodnju sadnoga materijala koju vodi dobavljač.
- (2) Postupci u okviru službenoga nadzora sjemenskog krumpira su:
 - a) provjera podataka o upisu usjeva, uključujući i lokaciju na kojoj se usjev nalazi, veličinu, te plodored;
 - b) potvrda autentičnosti svake zasijane partije sjemenskog krumpira putem provjere i evidentiranja najmanje jednoga serijskog broja etikete iz svake partije sjemenskog krumpira koji je korišten za zasnivanje proizvodnje;
 - c) potvrda identiteta sorte koliko je to moguće na terenu;
 - d) otkrivanje i evidentiranje bilo kakvih sortnih nečistoća;
 - e) otkrivanje i evidentiranje svih štetnih organizama i bolesti navedenih u članku 11. ovoga Pravilnika;
 - f) provjera usuglašenosti sa svim zahtjevima za izolaciju;
 - g) ocjena i evidentiranje općeg stanja i provjera da li je usjev u stanju pogodnom za službeni nadzor.

Članak 9.

(Postupci prilikom prvog službenog nadzora sjemenskog krumpira)

- (1) Prilikom službenog nadzora potrebno je na odgovarajućem Obrascu Prijave za službeni nadzor Privitka I ovoga Pravilnika provjeriti sve navedene podatke a osobito:
 - a) identifikacijski broj usjeva;
 - b) ime podnosioca zahtjeva;
 - c) sorta;
 - d) kategoriju za čiju proizvodnju je usjev upisan;
 - e) ime i brojeve telefona dobavljača;
 - f) adresu na kojoj je usjev;
 - g) broj polja/ime (sa mapom ako je moguće);
 - h) površinu usjeva;
 - i) podatke o plodoredu;

j) referentni broj partije sjemenskog krumpira.

- (2) Tijekom provjere etiketa za svaku zasijanu partiju sjemenskog krumpira, mora se provjeriti i uporediti sorta i referentni broj sa podacima koji su navedeni u Prijavi za nadzor.
- (3) Potrebno je evidentirati najmanje jedan serijski broj za svaku zasijanu partiju sjemenskog krumpira. Sve nepodudarnosti između podataka koje je naveo podnositelj zahtjeva i podataka na etiketi treba zabilježiti u zapisniku o službenom nadzoru proizvodnje sjemenskog krumpira.
- (4) Ukoliko postoji sumnja u vezi autentičnosti posijane partije sjemenskog krumpira, lokaciji usjeva ili ako postoje bilo kakve promjene u podacima o usjevu koje bi mogle utjecati na podobnost usjeva, potrebno je nastaviti pregled s oprezom ili odgoditi pregled dok svi podaci ne budu provjereni sa podnositeljem zahtjeva ili sa Organom za potvrđivanje.

Članak 10.

(Broj i vrijeme službenih nadzora za sjemenski krumpir)

Nad sjemenskim krumpirom se vrše četiri službena nadzora:

- a) prvi nadzor se obavlja neposredno nakon nicanja usjeva;
- b) drugi nadzor se vrši u fazi cvjetanja usjeva;
- c) treći nadzor se vrši u fazi uništavanja cime;
- d) četvrti nadzor se vrši nakon dorade i pakiranja.

Članak 11.

(Bolesti i štetni organizmi sjemenskog krumpira)

- (1) Tijekom službenog nadzora:
 - a) Osnovni sjemenski krumpir mora udovoljiti sljedećim uvjetima:
 - 1) prilikom nadzora broj biljaka koje se uzgajaju, a koje je napala bolest crne noge, ne smije prijeći 2 %;
 - 2) u izravnom potomstvu, broj biljaka koje se uzgajaju, a nemaju osobenosti prave sorte, ne smije prijeći 0.25 %, a broj biljaka drugih sorti ne smije prijeći 0.1 %;
 - 3) u izravnom potomstvu, broj biljaka koje pokazuju simptome blage ili ozbiljne virusne infekcije ne smije prijeći 4 %;
 - b) Deklarirani/certificirani sjemenski krumpir mora udovoljiti sljedećim uvjetima:
 - 1) prilikom službenoga nadzora biljaka koje se uzgajaju, broj biljaka koje je napala bolest crna noga ne smije prijeći 4 %;
 - 2) u izravnom potomstvu, broj biljaka koje se uzgajaju kao one koje nemaju osobenosti prave sorte, ne smije prijeći 0.5 %, a broj biljaka različitih sorti ne smije da prijeći 0.2 %;
 - 3) u izravnom potomstvu, broj biljaka koje pokazuju simptome ozbiljne virusne infekcije, ne smije prijeći 10 %. Virus mozaik lišća koji je uzrok gubljenja boje se može ignorirati.
- (2) Kod procjene potomstva sorte napadnute kroničnim virusnim bolestima, slabi simptomi prouzrokovani dotičnim virusom se ne uzimaju u obzir.
- (3) Dozvoljena tolerancija iz stavka (1) ovoga članka se primjenjuje samo kada su bolesti prouzrokovane virusima.
- (4) Proizvodno zemljište ne smije biti inficirano krumpirovom cistolikom nematodom (*Glodobera* vrste), što je potrebno dokazati nalazom o izvršenoj analizi zemljišta na temelju pravnih propisa iz oblasti zdravlja bilja i koja se prilaže uz Prijavu proizvodnje za službeni nadzor.
- (5) U usjevima ne smije biti:
 - a) bolest raka (*Synchytrium endobioticum* (Schilb Perc);

- b) prstenasta trulež (*Clavibacter michiganensis* (Smith) Davis et al. spp. *sepedonicus* (Spieck e Kotth) Davis et al.).

(6) Bolesti krumpira u odnosu na simptome i štetni organizmi na krumpiru koji ih prouzrokuju su:

Bakterije		Status
znaci/simptomi bolesti	Naziv štetnika	Status
Prstenasta trulež krumpira	<i>Clavibacter michiganensis</i> ssp. <i>sepedonicus</i> (Spieckermann & Kothoff) Davis et al.	K ⁽¹⁾
Smeđa trulež krumpira	<i>Pseudomonas solanacearum</i> (Smith) Smith (= <i>Ralstonia solanacearum</i> (Smith) Yabbuchi et al.)	K
Crna noga (meka trulež gomolja krumpira)	<i>Erwinia carotovora</i> subsp. <i>atroseptica</i> (van Hall) Dye), <i>Erwinia carotovora</i> subsp. <i>carotovora</i> (Jones) Bergey et al., <i>Erwinia chrysantemi</i> Burkholder et al.	R ⁽²⁾
Obična krastavost krumpira	<i>Streptomyces scabies</i> (Thaxter) Waksman & Henrici, <i>Streptomyces europaeiscabies</i> , <i>Streptomyces stelliscabies</i>	R
Gljive		Status
znaci/simptomi bolesti	Naziv štetnika	Status
Rak krumpira	<i>Synchytrium endobioticum</i> (Schilb.) Perc.	K
Bijela noga krumpira	<i>Thanatephorus cucumeris</i> (Frank.) Donk (= <i>Rhizoctonia solani</i> Kühn)	R
Bijela krastavost krumpira	<i>Fusarium</i> spp., <i>Giberella</i> spp.	R
Crna pjegavost gomolja	<i>Colletotrichum coccodes</i> (Wallr.) Hughes	R
Verticilijumsko uvenuće krumpira	<i>Verticillium albo-atrum</i> Reinke in Berth., <i>Verticillium dahliae</i> Kleb.	R
Krumpirova plijesan	<i>Phytophthora infestans</i> (Mont.) de Bary	R
Crna lisna pjegavost krumpira	<i>Alternaria solani</i> (Ell. et Mart.) Sorauer	
Mokra trulež gomolja krumpira	<i>Pythium ultimum</i> Trow.	R
Roza trulež krumpira	<i>Phytophthora erythroseptica</i> Pethybridge	R
Gangrena krumpira	<i>Phoma exigua</i> var. <i>foveata</i> (Foister) Boerema	R
Srebrna krastavost krumpira; srebrolikost	<i>Helminthosporium solani</i> Dur. et Mont. (= <i>Spondylocladium atrovirens</i> Harz)	R
Prašna krastavost krumpira	<i>Spongospora subterranea</i> (Wallr.) Lagerh.	R
Virusi i virusoliki štetni organizmi		Status
znaci/simptomi bolesti	Naziv (oznaka) štetnika	Status
Bronzasta pjegavost duhana	Tomato spotted wilt tospovirus (TSWV)	K
Vretenatost gomolja krumpira	Potato spindle tuber viroid (PSTVd) - viroid vretenatosti krumpira	K
Uvijenost listova	Potato leafroll polerovirus (PLRV) - virus uvijanja krumpirovih listova	R
Teži i blagi mozaik, Crtičavost krumira	Potato Y potyvirus (PVY) - krumpirov virus Y Potato A potyvirus (PVA) - krumpirov virus A Potato V potyvirus (PVV) - krumpirov virus V Potato M carlavirus (PVM) - krumpirov virus M Potato S carlavirus (PVS) - krumpirov virus S Potato X potyvirus (PVX) - krumpirov virus X	R
	Potato aucuba mosaic potyvirus (PAMV) Alfalfa mosaic alfamovirus (AMV)	R
	Potato mop-top pomovirus (PMTV) Cucumber mosaic cucumovirus (CMV) Tobacco mosaic tobamovirus (TMV) Tobacco necrosis necrovirus (TNV) Tobacco rattle tobavirus (TRV) Tomato black ring nepovirus (TBRV) Tomato mosaic tobamovirus (ToMV)	R
Nematode		Status
Naziv štetnika	Status	Status
a) krumpirove cistolike nematode	<i>Globodera pallida</i> (Stone) Behrens, <i>Globodera rostochiensis</i> (Wollenweber) Behrens	K
b) druge nematode	<i>Meloidogyne chitwoodi</i> Golden et al., <i>Meloidogyne fallax</i> Karssen <i>Ditylenchus destructor</i> Thorne	K
4.5. Drugi štetnici		
Prema odredbama pravnih propisa kojima se uređuje kontrola unošenja i sprečavanja širenja štetnika, biljaka i biljnih proizvoda u EU.		K

K - karantenski štetnici, koji ne smiju biti prisutni u nasadu sjemenskog krumpira niti u partiji sjemenskog krumpira.

R - štetnici, koji se stručno nadziru u sjemenskom usjevu krumpira i u partiji sjemenskog krumpira prisutni u postocima.

(7) Zahtjevi za usjeve sjemenskog krumpira predstavljeni po kategorijama i klasama

Kategorija	Predosnovno sjeme		Osnovno sjeme		Deklarirano/certificirano sjeme		
	jedna generacija	dvije generacije	dvije generacije	jedna generacija	jedna generacija		
Broj generacija umnožavanja	IS	S 1, S 2	SE1 SE 2	E	A	B	C
Oznaka generacije umnožavanja							
1. Pregled sjemenskog nasada							
% biljaka							
a) Sortna čistoća – biljke drugih sorti:	0	0	0,05	0,05	0,1	0,1	0,1
b) Crna noga (<i>Erwinia</i> spp)	0	0	0	0,1	0,5	1	1
c) Bijela noga (<i>Thanatephorus cucumeris</i> (Frank.) Donk [= <i>Rhizoctonia solani</i> Kühn])	0	1	2	3	6	8	12
d) Ostale bolesti venača (<i>Colletotrichum coccodes</i> Wallr.) S.J.Hughes, <i>Verticillium albo-atrum</i> Reinke in Berth., <i>Verticillium dahliae</i> Kleb., <i>Fusarium</i> spp.)	0	2	2	3	4	8	8
e) Znacni viroza ukupno od toga:	0	0,03	0,05	0,5	2	3	6
- teški mozaik, crtičavost (PVY, PVA, PVX i/ili PVX) i uvijanje listova (PLRV) ukupno najviše:	0	0,03	0,03	0,1	0,25	0,5	1,5
- blagi mozaik (PVA, PVM, PVX ili PVS) ukupno najviše:	0	0,03	0,05	0,5	2	3	6
- PAMV i AMV ukupno najviše:	0	0	0	0	0,01	0,01	0,01
f) Prazna mjesta:	-	1	2	3	5	10	15
g) Zakorovljenost:	-	10	10	10	10	10	10
h) Brojčana vrijednost (najviše)	0	3	4	8	15	30	65
i) Krumpirova plijesan (<i>Phytophthora infestans</i> (Mont.) de Bary) i crna lisna pjegavost (<i>Alternaria solani</i> (Ell. et Mart.) Sorauer)	Pogođeno više od 30 % sjemenskega nasada i uništeno najviše 5 % biljaka.						
2. Provjera nakon vadenja gomolja							
(% biljaka)							
	0	0,5	0,5	2	4	7	10

Članak 12.

(Prostorna izolacija)

Sjemenski usjev mora da bude izoliran:

- minimalno 1 širinu brazdice za usjev zasijan u susjednim redovima koji se protežu u istom smjeru;
- minimalno 5 metara gdje se različite sorte uzgajaju u istom redu;
- minimalno 5 metara se preporuča gdje se različite sorte uzgajaju tako da su pod kutom jedna u odnosu na drugu;
- 50 metara od svog drugog krumpira, uključujući merkantilni krumpir, vrtove, itd.

Članak 13.

(Standardi za polje)

(1) Standardi kojima mora udovoljiti usjev sjemenskog krumpira su:

Defekt/bolest	Osnovno sjeme	Deklarirano/certificirano sjeme
Atipične biljke	< 0,25 % od čega najviše 0,1 % smiju biti atipične	< 0,5 % od čega najviše 0,2 % smiju biti atipične
Uvijenost lista + ozbiljna raširenost mozaika + blaga raširenost mozaika	Ukupno 4,0 %	Ukupno 10,0 %, biljke koje pokazuju znake diskoloracije ali kod kojih nema deformacije lista, treba ignorirati
Crna noga (<i>Erwinia carotovora</i>)	2,0 %	4,0 %

a) Čistoća:

- 1) Atipične biljke mogu biti greške u kupljenome sjemenu, pogreške napravljene tijekom sadnje ili od strane održavatelja posjeda.
- 2) Ukoliko je ijedna od pronađenih biljaka iz kategorija osnovno i deklarirano/certificirano zaražena nekom bolešću, treba ih promatrati kao problem sa čistoćom a i kao zdravstveni problem, bolest, u koje spada:
 - **Uvijenost lista krumpira:** osnovni simptomi (infekcija tijekom trenutne sezone uzgoja) se javljaju na gornjim listovima i očituju se u uvijanju rubova listića prema gore, naročito na bazi listića, često u toj fazi dolazi do pojave ljubičaste boje i cijela biljka postaje blijeda.
 - **Sekundarni simptomi:** pojavljuju se kada je zaraženo sjeme koje je zasijano. Postoje znatne varijacije između sorti. Obično je uvijanje donjih listova popraćeno i izvjesnim stupnjem patuljastog rasta i blijedim "otvorenim" vrhom biljke. Donji uvijeni listovi često šuškuju kada se pomjeraju i hrskavi su kada se smrve u ruci. Često su na donjim listovima prisutne tamnosmeđe ili crne nekrotične mrlje i pjege, osobito prema vrhovima. Simptomi su ograničeni na donje listove i češće se mogu primijetiti u usjevima koji se slabo navodnjavaju.
 - **Ozbiljni mozaik i virus crtičastog mozaika krumpira:** obično je uzročnik Y virus krumpira. Osnovni simptomi, koji se često opisuju kao "crtičavost lista" variraju od sorte do sorte i često se mogu uočiti samo na jednoj stabljici i infekcija se ogleda u tamnosmeđim crticama koje se protežu dužinom vena na donjoj strani listova. Kod drugih sorti pojavljuju se smeđe pjege različitih oblika i najčešće se koncentriraju na jednoj strani lista. Kako se crtice i pjege šire i listići postaju žuti, zaraženo lišće prerano propada i ostaje da visi sa stabljike na tankoj niti. Najviši listovi najdulje zadržavaju zelenu boju, iako je česta pojava žute mozaičnosti. Ovaj simptom se često može uočiti kada biljne uši koje prenose virus napadnu usjev u početku sezone. Svaka od tih biljaka mora se tretirati kao ozbiljan slučaj virusa.
 - **Sekundarna infekcija:** Zaražene biljke su često patuljastog rasta, prerano sazrijevaju i okolno bilje ih zaklanja. Povremeno se pojavljuje zaraza na jednoj stabljici, i njih je potrebno promatrati kao zaražene biljke. Sekundarna infekcija može uzrokovati simptom crtičavosti i povijanja lista,

ali se najčešće očituje u naglašenoj mozaičnosti zajedno sa sljedećim simptomima:

- Izobličeno lišće,
- Smanjena visina biljke,
- Smanjena veličina listova i pojedinačnih listića.
- Pored patuljastog rasta biljke dolazi i do toga da listovi često imaju blago hrapavu površinu i zeleno-žutu boju u odnosu na ravnu površinu i ujednačenu i tamnozeleno boju kod normalnih listova. Kako sezona napreduje, stabljike postaju slabe i padaju prema van umjesto da rastu ka gore, i donji listovi se povijaju ka dolje.
- **Blagi mozaik:** Lišće ili zaražene biljke pokazuju različite stupnjeve zelenog ili žućkasto-zelenog mozaika. Blagi mozaik se razlikuje od teškog mozaika u sljedećim karakteristikama: nema patuljastog rasta biljke, veličina listova i listića nije smanjena i nema izobličeniost lišća osim, u najgorem slučaju, blagog povijanja rubova listića. Potrebno se strogo držati ovih kriterija prilikom klasificiranja zaraženih biljaka u kategorije bolesti.
- **Crna noga (*Erwinia carotovora*):** radi se o progresivnoj bolesti i sve biljke koje pokazuju bilo kakve simptome moraju se tretirati kao zaražene.
- **Bolest raka (*Synchytrium endobioticum*) Schilb Perc:** usjev ne smije biti zaražen ovom bolešću.
- **Prstenasta trulež (*Clavibacter michiganensis* (Smith) et al. spp. *sepedonicus* (Spieck e Kotth Davis) et al.):** usjev ne smije biti zaražen ovom bolešću.
- 3) Štetnici
 - **Krumpirova cistolika nematoda (*Globodera* vrsta koja napada krumpir):** Ako se po izgledu stabljike, preostale nakon ubiranja plodova, sumnja na prisustvo cistolike nematode, ovlašteno lice treba podići nekoliko biljaka na koje sumnja i pregledati korijene. Ako se pronađu ciste ovlašteno lice to mora evidentirati u svoju dokumentaciju i deklariranje/certificiranje usjeva se mora odbiti.
 - **Biljne uši:** su vektori najvećeg broja poznatih virusnih infekcija krumpira, prisustvo većeg broja ušiju u sjemenskom usjevu se smatra povodom za uništavanje stabljike. Ovlašteno lice treba tijekom službenog nadzora zabilježiti i evidentirati razinu zaraženosti usjeva ušima koja može biti:

Razina prisustva štetnika	Granične vrijednosti
blago	jedna do dvije uši na nekoliko biljaka
srednje	nekoliko ušiju na većini biljaka
teško	veliki broj ušiju na nekim biljkama

- 2) Čišćenje ili uklanjanje defektnih biljaka iz usjeva se vrši kako bi usjev ispunio tražene standarde. Svi postupci čišćenja se moraju obaviti prije drugog službenog nadzora. Za kategoriju osnovnog sjemena se očekuje da se najviše 200 biljaka po ha ukloni, a kod deklariranog/certificiranog sjemena ne više od 400 biljaka po ha. Biljke se uklanjaju tako što se otkopavaju kako bi se osiguralo da se svi gomolji uklone. Kada ovlašteno lice pregleda usjev u kojem su neke biljke uklonjene čišćenjem treba da iskopa zaostale praznine kako bi provjerio da li je postupak pravilno izveden. Potrebno je provjeriti najmanje deset praznina. Ako ovlašteno lice pronađe sjemenske

gomolje u prazninama potrebno je izbrojati ukupan broj i pomnožiti sa pronađenim postotkom kod sjemenskih gomolja iz testnog kopanja. Ukupni procijenjeni broj se onda sabira sa ukupnim brojem viroznih biljaka.

Uništavanje stabljike se vrši ukoliko je zaraženost ušima osrednja ili teška. Potrebno je izvršiti uništavanje što prije.

- (3) Prije nego što ovlašteno lice napusti lokaciju usjeva, potrebno je da ispuni Obrazac zapisnika o službenom nadzoru na odgovarajućem obrascu Privitka I ovoga Pravilnika. Svu evidenciju i opažanja tijekom službenog nadzora je potrebno čuvati najmanje dvije godine.

- (4) Kod usjeva osnovnog sjemenskog krumpira rezultat službenog nadzora može biti: prihvatiti kao osnovno, degradirati u kategoriju deklarirano/certificirano sjeme ili odbiti.

Kod deklariranog/certificiranog sjemena preporuka može biti: prihvatiti kao deklarirano/ certificirano ili odbiti.

Članak 14.

(Službeni nadzor kalibrirane partije)

- (1) Sve partije sjemenskog krumpira, nakon kalibriranja, potrebno je još jednom vizualno pregledati kako bi se ocijenilo da li partija ispunjava standarde za deklariranje/ certificiranje i stavljanje u promet.
- (2) Ovlašteno lice mora provjeriti:
- da li je partija pravilno označena i da li je svako pakiranje/vreća propisno zatvoreno;
 - prikazana veličina krumpira koji se stavlja u promet se smatra da je točna, ako od ukupne težine sjemenskog krumpira na koji se deklaracija/certifikat odnosi odstupanje veličine gomolja manjih nego što je minimalna prikazana veličina ne prelazi 3 % i većih nego što je maksimalna prikazana veličina na prelazi 3 %;
 - da odstupanja od propisanih standarda za sjemenski krumpir propisanih Pravilnikom o stavljanju u promet sjemenskog krumpira u BiH ne prelaze propisane vrijednosti.

Članak 15.

(Postupak službenog nadzora kalibrirane partije sjemenskog krumpira)

- (1) Ovlašteno lice pregleda sve gomolje ako ukupna količina sjemenskog krumpira koji treba pregledati ne prelazi 50 kg.
- (2) Ukoliko ukupna količina sjemenskog krumpira prelazi 50 kg, ovlašteno lice slučajnim uzorkom odabere određeni broj pakiranja koje će pregledati.
- (3) Za partije koje ne prelaze 5 tona i koje su zapakirane u kontejnerima od 50 kg ili manje u vreće, mora se slučajnim uzorkom odabrati i pregledati najmanje jedno od dvadeset pakiranja ili vreća i takav uzorak mora imati najmanje 50 kg, dok za partije preko 5 tona mora se uzeti uzorak od najmanje 250 kg.
- (4) Kod krumpira pakiranog u pakiranja ili kontejnere (osim vreća) preko 50 kg ili nezapakirani, od partija koje ne prelaze 5 tona ovlašteno lice odabere slučajnim uzorkom jednu dvadesetinu težine partije i taj uzorak mora iznositi najmanje 50 kg a kod partija preko 5 tona mora se slučajnim uzorkom odabrati uzorak od najmanje 250 kg.
- (5) Ovlašteno lice obavlja nadzor po metodama i na način usvojen na obuci za službeni nadzor.
- (6) Ukoliko partija ispunjava standarde za stavljanje u promet, ovlašteno lice popunjava Obrazac zapisnika o nadzoru partije navedenom u Privitku I ovoga Pravilnika i šalje ga Organu za potvrđivanje koji zatim podnosi zahtjeva izdaje deklaraciju/certifikat za partiju.

- (7) Ako partija ne udovolji standardima, ovlašteno lice može podnosi zahtjeva odobriti da rekalibrira partiju, npr. ako u partiji ima previše nepravilnih ili premalih gomolja oni mogu da se uklone kada krumpir prolazi kroz stroj za kalibriranje, partija se zatim ponovo pregleda i ako se ispuni standard, može se izvršiti deklariranje/certificiranje partije.

- (8) Ukoliko ovlašteno lice posumnja da je partija zaražena karantenskim organizmima, mora izvjestiti fitosanitarnog inspektora.

POGLAVLJE IV - MATERIJAL ZA RAZMNOŽAVANJE VOĆA I VOĆNIH SADNICA

Članak 16.

(Broj i vrijeme službenih nadzora za materijal za razmnožavanje voća i voćnih sadnica)

- (1) Za materijal za razmnožavanje voća i voćnih sadnica vršit će se dva službena nadzora.
- (2) Prvi službeni nadzor voćnih sadnica, podloga i matičnih stabala većine voćnih vrsta vrši se tijekom vegetacije od sredine srpnja do kraja kolovoza.
- (3) Drugi službeni nadzor vrši se prije vađenja voćnih sadnica, podloga, a za matična stabla prije skidanja pupova sa matičnih stabala.
- (4) Službeni nadzor jagodičastog voća (jagoda, malina, kupina itd.), treba da se obavlja tijekom vegetacije ovisno od načina proizvodnje. Dobavljači koji imaju proizvodnju u zatvorenome prostoru moraju na vrijeme izvjestiti ovlašteno lice radi obavljanja dva službena nadzora prije stavljanja u promet

Članak 17.

(Izolacija)

- (1) Prema Zakonu o zaštiti zdravlja bilja ("Službeni glasnik BiH", broj 23/03"), bakteriozna plamenjača (*Erwinia amylovora*) i šarka šljive (Plum pox virus) su karantenske bolesti koje se moraju prijaviti fitosanitarnom inspektoru.
- (2) Izolacija od domaćina šarke šljive i drugih vrsta se preporuča za glavne vrste voća kako je dato u nastavku:

a) Matična stabla:

Matična stabla	Minimalna izolacijska udaljenost (u metrima)
Domaćini šarke šljive	1000
Ostale <i>Prunus</i>	100
<i>Malus</i> i <i>Pyrus</i>	500 od svih <i>pomoideae</i>

b) Voćne sadnice

Voćne sadnice	Minimalna izolacijska udaljenost (u metrima)
Domaćini šarke šljive	500
Ostale <i>Prunus</i>	100
<i>Malus</i> i <i>Pyrus</i>	500 od svih <i>pomoideae</i>

c) Podloge

Podloge	Minimalna izolacijska udaljenost (u metrima)
Domaćini šarke šljive	1000
Ostale <i>Prunus</i>	100
<i>Malus</i> i <i>Pyrus</i>	500 od svih <i>pomoideae</i>

- (3) Izolacija za jagode:
- različita sorta istoga razreda: 3 metra;
 - zasad voća (uključujući vrtove): 500 metara.
- (4) Izolacija za *Rubus* - strukture otporne na biljne uši
- nijedna *Rosa* vrsta se ne smije uzgajati u istoj strukturi kao upisani materijal;
 - struktura mora biti izolirana 100 metara od *Rosa* vrste.
- (5) Izolacija za *Rubus* - strukture koje nisu otporne na biljne uši isto kao gore, plus izolacijske udaljenosti za ratarske usjeve: upisani materijal mora biti izoliran najmanje 100 metara od zasada voća (uključujući vrtove).
- (6) Izolacija za *Ribes*
- različita sorta istog razreda: 2 metra;
 - zasad voća (uključujući vrtove): 400 metara, ogrozd/jošta 100 metara od svih drugih *Ribes*.

Članak 18.

(Opća ocjena zasada)

- (1) U Bosni i Hercegovini trenutno se sav materijal za razmnožavanje voća i voćnih sadnica upisuju za odobrenje u CAC (Conformitas Agraria Communitatis) kategoriju.
- (2) Ovlašteno lice mora na temelju vizualnog pregleda provjeriti da li je materijal za razmnožavanje voća i voćne sadnice bez štetnih organizama i bolesti koje utječu na kvalitet, da li ima znakova ili simptoma takvih organizama i bolesti, koji umanjuju uporabnu vrijednost materijala za razmnožavanje voća i voćnih sadnica, naročito onih navedenih u Privitku I Pravilnika o stavljanju u promet materijala za razmnožavanje voća i voćnih sadnica namjenjenih proizvodnji voća u BiH.
- (3) Ovlašteno lice pažljivo hoda između redova biljaka i traži simptome štetnih organizama i bolesti, zatim evidentira broj biljaka na kojima su uočeni simptomi štetnih organizama i bolesti.
- (4) Kod voćnih sadnica mora se potvrditi da je rod ili vrsta materijala ispravna i da su identitet i čistoća sukladni sorti.
- (5) Budući da se to teško utvrđuje vizualno, naglasak je na provjeri dokumentacije o podrijetlu materijala za reprodukciju.
- (6) Prvim službenim nadzorom provjerava se dokumentacija o podrijetlu materijala upotrijebljenog za prijavljenu proizvodnju, te se vizualnim pregledom i procjenom provjerava prijavljena količina sa stvarnim stanjem na terenu, kao i opće stanje sadnoga materijala na terenu.
- (7) Pri zadnjem službenom nadzoru prebrojavanjem, bilo cijele količine ili određenog postotka određenog po principu reprezentativnog uzorka, utvrđuje se količina sadnoga materijala po vrstama, sortama, klonovima (ako je potrebno), podlogama i kategorijama koji udovoljava uvjetima za stavljanje u promet, te se ti podaci unose u Zapisnik.

Članak 19.

(Odabir i službeni nadzor materijala za razmnožavanje - matičnih stabala)

- (1) Odabir matičnih stabala se vrši na temelju prijave za odabir koju Dobavljač dostavlja Organu za potvrđivanje na odgovarajućem Obrascu iz Privitka I zajedno s dokumentacijom o podrijetlu materijala.
- (2) Odabir matičnih stabala traje najmanje dvije godine tijekom kojih se provjerava identitet sorte biljaka kandidata.
- (3) Provjera se zasniva na kontroli dokumentacije o podrijetlu i upoređivanjem učenih osobina sorte sa opisom sorte prihvaćenim pri upisu sorti u Sortnu listu BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 59/10 i 6/11) (u daljem tekstu: Sortna lista BiH).
- (4) Svako matično stablo se obilježava brojem i upisuje u evidenciju matičnih stabala kod dobavljača. Evidencija je popraćena skicom pozicije stabala na katastarskom planu.
- (5) Svake godine se vrši vizualni pregled matičnih stabala, te se evidentira u Zapisnik naveden u Privitku I ovoga Pravilnika količina materijala za razmnožavanje koja se može ubrati.
- (6) Dobavljač je dužan voditi Knjigu matičnih stabala zajedno sa skicom na katastarskom planu. Prema odgovarajućem obrascu iz Privitka I ovoga Pravilnika.

Članak 20.

(Dodatni posebni zahtjevi za sadni materijal roda *Citrus*)

Prilikom službenog nadzora materijala za razmnožavanje i voćnih sadnica roda *Citrus* ovlašteno lice mora provjeriti da li materijal ima bilo kakve simptome virusa, virusima sličnih organizama i bolesti, naročito onih navedenih u Privitku I Pravilnika o stavljanju u promet materijala za razmnožavanje voća i voćnih sadnica namjenjenih proizvodnji voća u BiH.

Članak 21.

(Popunjavanje Obrasca zapisnika o službenom nadzoru)

- (1) Ukoliko ovlašteno lice utvrdi da materijal ispunjava standarde u pogledu kakvoće i zdravlja bilja koji su propisani ovim Pravilnikom, podnosiocu zahtjeva se izdaje Zapisnik u kojem se navodi količina potvrđenog materijala. Obrazac zapisnika je naveden u Privitku I ovoga Pravilnika.
- (2) Za količinu materijala navedenu u Zapisniku na zahtjev dobavljača Organ za potvrđivanje izdaje zvaničnu deklaraciju/certifikat i označava etiketama potvrđene kategorije.

POGLAVLJE V - REPRODUKCIJSKI MATERIJAL UKRASNOG BILJA

Članak 22.

(Broj i vrijeme službenih nadzora za sadni materijal ukrasnog bilja)

Ovlašteno lice mora pregledati reprodukcijski materijal ukrasnog bilja najmanje jednom tijekom svakog proizvodnog ciklusa.

Članak 23.

(Opća ocjena sadnoga materijala ukrasnog bilja)

- (1) Ovlašteno lice mora da provjeri da je reprodukcijski materijal ukrasnog bilja u propisno identificiranim i označenim partijama. Potrebno je utvrditi bar na temelju vizualnog pregleda da je sadni materijal većim dijelom bez štetnih organizama i bolesti koje utječu na kakvoću, ili da li ima znakova ili simptoma takvih organizama i bolesti, koji umanjuju upotrebnu vrijednost sadnoga materijala.
- (2) Ovlašteno lice mora obratiti posebnu pažnju na to da li je materijal čist od štetnih organizama i bolesti navedenih u Privitku I Pravilnika o stavljanju u promet sadnoga materijala ukrasnog bilja u Bosni i Hercegovini u odnosu na njegov rod ili vrstu.
- (3) Ako je pojedinačna partija u proizvodnji dotičnog materijala velika, preko 1000 biljaka, ovlašteno lice treba, nakon što je izvršilo vizualni pregled, pregledati ako je potrebno i sa lupom, 300 biljaka, slučajnim uzorkom odabranih, kako bi uočio da li ima znakova štetnika, što pomaže da se otkriju zaraze nekim insektima koje bi inače bilo nemoguće otkriti bez detaljnog pregleda.
- (4) Ovlašteno lice treba da ustanovi da reprodukcijski materijal ukrasnog bilja ima zadovoljavajuću razvijenost u pogledu njegove upotrebe, jer slabo razvijene biljke se ne mogu odobriti za stavljanje u promet.
- (5) Potrebno je utvrditi da reprodukcijski materijal ima odgovarajući identitet i čistoću vrste i sorte ako postoji.
- (6) U slučaju potrebe, provjera sortne pripadnosti se obavlja na uzorku od oko 100 sadnica koji se za tu potrebu uzimaju od dobavljača. Upoređivanje se vrši sa sadnicama proizvedenim iz standardnog uzorka sorte.

Članak 24.

(Dodatni posebni zahtjevi za reprodukcijski materijal ukrasnog bilja roda *Citrus*)

Prilikom službenog nadzora sadnoga materijala ukrasnog bilja roda *Citrus* ovlašteno lice mora provjeriti da li materijal ima bilo kakve simptome virusa, virusima sličnih organizama i bolesti a osobito navedenih u Privitku I Pravilnika o stavljanju u promet reprodukcijskog materijala ukrasnog bilja u Bosni i Hercegovini u odnosu na njegov rod ili vrstu.

Članak 25.

(Popunjavanje Obrasca Zapisnika o službenom nadzoru)

- (1) Ukoliko ovlašteno lice utvrdi da materijal udovoljava standardima u pogledu kakvoće i zdravlja bilja koji su propisani ovim Pravilnikom, podnosiocu zahtjeva se izdaje

- Zapisnik na odgovarajućem Obrascu navedenom u Prilivku I ovoga Pravilnika.
- (2) Materijal koji ne udovoljava standardu a ovlašteno lice smatra da je moguće materijal približiti standardima za stavljanje u promet putem uporabe sredstava za zaštitu bilja, ovlašteno lice može izdati odobrenje za primjenu korektivnih mjera. Kada se završi postupak prskanja, nadležni inspektor vrši dodatni pregled kako bi provjerio da li je sadni materijal sada pogodan za stavljanje u promet. Ukoliko se ustanovi da je udovoljeno standardima izdaje se odobrenje za stavljanje u promet.

POGLAVLJE VI - MATERIJAL ZA RAZMNOŽAVANJE POVRĆA OSIM SJEMENA

Članak 26.

(Broj i vrijeme službenih nadzora za sadni materijal povrća)

Sadni materijal povrća ovlašteno lice treba pregledati najmanje jednom tijekom svakog proizvodnog ciklusa.

Članak 27.

(Opća ocjena sadnog materijala povrća)

- (1) Ovlašteno lice mora provjeriti da je sadni materijal povrća u propisno identificiranim i označenim partijama.
- (2) Potrebno je utvrditi, bar na temelju vizualnog pregleda, da je sadni materijal većim dijelom čist od štetnika i bolesti koje utječu na kakvoću, ili da li ima znakova ili simptoma takvih organizama i bolesti, koji umanjuju uporabnu vrijednost sadnoga materijala.
- (3) Ovlašteno lice mora obratiti osobitu pozornost na to da li je materijal čist od štetnika i bolesti navedenih u Prilivku I iz Pravilnika o stavljanju u promet sadnoga materijala ukrasnog bilja u Bosni i Hercegovini u odnosu na njegov rod ili vrstu.
- (4) Sadni materijal mora pripadati sorti čije se sjeme može stavljati u promet sukladno Zakonu. Nadležni inspektor treba provjeriti da li se sorta nalazi na Sortnoj listi BiH koje je dozvoljeno stavljati u promet u Bosni i Hercegovini.
- (5) Ovlašteno lice treba ustanoviti da sadni materijal povrća bilja ima zadovoljavajuću razvijenost u pogledu njegove uporabljivosti, jer slabo razvijene biljke se ne mogu odobriti za stavljanje u promet.
- (6) Potrebno je utvrditi da sadni materijal ima odgovarajući identitet i čistoću vrste i sorte ako postoji.
- (7) Ako je pojedinačna partija u proizvodnji dotičnog materijala povrća velika, preko 1000 biljaka, ovlašteno lice treba, nakon što je izvršen vizualni pregled biljaka, pregledati ako je potrebno i sa lupom, 300 nasumično odabranih jedinki kako bi se uočilo da li ima znakova štetnika, što pomaže da se otkriju zaraze nekim insektima koje bi inače bilo nemoguće otkriti bez detaljnog pregleda.
- (8) U slučaju potrebe, provjera sortne pripadnosti se obavlja na uzorku od oko 100 sadnica koji se za tu potrebu uzimaju od dobavljača. Upoređivanje se vrši sa sadnicama proizvedenim iz standardnog uzorka sorte.

Članak 28.

(Posebne odredbe koje se odnose na proizvodnju lukovica ljutike i češnjaka)

- (1) Ako dobavljač želi da stavlja u promet lukovice ljutike i češnjaka, lukovice moraju da potječu od materijala za razmnožavanje koji je pregledan od strane ovlaštenog lica u fazi proizvodnje usjeva i kod kojeg nisu pronađeni nikakvi štetnici i bolesti koje mogu utjecati negativno na kakvoću, što bi umanjilo njegovu uporabu kao sadnoga materijala, naročito kada se radi o organizmima i bolestima navedenim u Prilivku I Pravilnika o stavljanju u promet materijala za razmnožavanje i sadnog materijala povrća u Bosni i Hercegovini.

- (2) Organ za potvrđivanje vodi evidencije o svim službenim nadzorima za svaku godinu.

Članak 29.

(Popunjavanje Obrasca zapisnika o službenom nadzoru)

- (1) Ukoliko ovlašteno lice utvrdi da materijal udovoljava standardima u pogledu kakvoće i zdravlja bilja koji su propisani ovim Pravilnikom, podnosiocu zahtjeva se izdaje Zapisnik na odgovarajućem Obrascu navedenom u Prilivku I ovoga Pravilnika.
- (2) Materijal koji ne udovoljava standardu, a ovlašteno lice smatra da je moguće materijal približiti standardima za stavljanje u promet putem uporabe sredstava za zaštitu bilja, ovlašteno lice može izdati odobrenje o primjeni korektivnih mjera. Kada se završi postupak prskanja, ovlašteno lice vrši dodatni pregled kako bi provjerio da li je sadni materijal sada pogodan za stavljanje u promet. Ukoliko se ustanovi da je udovoljeno standardima izdaje se odobrenje za stavljanje u promet.

POGLAVLJE VII - VINOVA LOZA

Članak 30.

(Broj i vrijeme službenih nadzora za vinovu lozu)

- (1) Za sadni materijal vinove loze potrebno je izvršiti najmanje jedan službeni nadzor u vegetaciji i jedan nadzor nakon klasiranja materijala.
- (2) Ovlašteno lice obavlja nadzor matičnjaka i prporišta najmanje jednom tijekom vegetacije.

Članak 31.

(Službeni nadzor matičnih nasada plemki)

- (1) Ovlašteno lice obavlja vizualni pregled sadnog materijala u rasadniku, pažljivo hoda između redova biljaka i traži simptome štetnih organizama i bolesti. Zatim evidentira broj biljaka na kojima su uočeni simptomi štetnih organizama i bolesti.
- (2) Službeni nadzor je zasnovan na testovima za utvrđivanje zdravstvenog stanja bilja koji se provode prema općeprihvaćenim metodama za otkrivanje navedenih bolesti. Testovi se moraju vršiti najmanje svakih 10 godina, počevši od petogodišnjih matičnjaka.
- (3) Ukoliko ovlašteno lice obavlja službeni nadzor svih biljaka, zdravstveni testovi se trebaju provoditi svakih 10 godina, počevši od matičnjaka starih 10 godina.
- (4) Stopa gubitka u matičnjacima koja je posljedica djelovanja štetnika ne smije prelaziti 5 %.
- (5) Zaražene biljke štetnim organizmima navedenim u Prilivku I Pravilnika o stavljanju u promet materijala za razmnožavanje vinove loze u BiH moraju se ukloniti. Ovlašteno lice mora provjeriti da osoba koja je odgovorna za vođenje evidencije u matičnjaku evidentira razloge gore opisanoga gubitka koji je posljedica štetnika ili nekih drugih čimbenika.
- (6) Svi zasadi namijenjeni proizvodnji kategorije deklariranog/certificiranog materijala za razmnožavanje ne smiju sadržavati biljke koje pokazuju simptome bolesti uzrokovanih virusima.
- (7) Potrebno je uporediti sadni materijal sa službenim opisom sorte kako bi se potvrdio identitet i čistoća sorte, a ako je potrebno i klonu ukoliko je to moguće. Osobita važnost daje se provjeri dokumentacije o sortnosti i kategorije materijala kojim je nasad podignut.
- (8) Ovlašteno lice provjerava prijavljene količine sadnoga materijala i upoređuje sa stanjem na terenu i evidencijom dobavljača.
- (9) Ovlašteno lice treba provjeriti da li u zasadu ima štetnika koji umanjuju uporabljivost sadnoga materijala, naročito mora obratiti pozornost na štetnike navedene u stavku (4)

Privitka I Pravilnika o stavljanju u promet materijala za razmnožavanje vinove loze u BiH.

- (10) Ukoliko zahtjevi kultivacije i razina razvijenosti rastućeg zasada ne dozvoljavaju ovlaštenom licu da propisno provjeri identitet i čistoću rastućeg zasada u odnosu na sortu, a ako je potrebno i klon, kao i zdravstveno stanje zasada, ovlašteno lice mora odbiti potvrđivanje.

Članak 32.

(Službeni nadzor matičnjaka podloga namijenjenih proizvodnji deklariranog/certificiranog materijala)

- (1) Ovlašteno lice na temelju vizualnog pregleda na godišnjoj osnovi provjerava da li su biljke zaražene štetnicima navedenim u članku 31. stavak (5) ovoga Pravilnika.
- (2) Službeni nadzor je zasnovan na testovima za utvrđivanje zdravstvenoga stanja bilja koji se provode prema općeprihvaćenim metodama za otkrivanje navedenih bolesti. Testovi se moraju vršiti najmanje svakih 10 godina, počevši od petogodišnjih matičnjaka.
- (3) Ukoliko ovlašteno lice obavlja službeni nadzor svih biljaka, zdravstveni testovi se trebaju provoditi svakih 10 godina, počevši od matičnjaka starih 10 godina.
- (4) Stopa gubitka u matičnjacima koja je posljedica djelovanja štetnika ne smije prelaziti 5 %.
- (5) Zaražene biljke moraju se ukloniti. Ovlašteno lice mora provjeriti da osoba koja je odgovorna za vođenje evidencije u matičnjaku evidentira razloge gore opisanog gubitka koji je posljedica štetnika ili nekih drugih čimbenika.
- (6) Svi zasadi namijenjeni proizvodnji kategorije deklariranog/certificiranog materijala za razmnožavanje ne smiju sadržavati biljke koje pokazuju simptome štetnih bolesti uzrokovanih virusima.
- (7) Sadni materijal koji se koristi za proizvodnju reznica podloga, reznica plemki za kalemljenje, reznica za korjenjake, loznih korjenjaka i loznih kalema se može uzimati samo iz rasadnika u kojima je obavljen službeni nadzor i koji su odobreni.
- (8) Ovlašteno lice pri nadzoru mora što preciznije procijeniti količinu uprabljivog materijala i to evidentirati u Zapisnik.

Članak 33.

(Službeni nadzor matičnjaka podloga namijenjenih proizvodnji standardnog materijala)

- (1) Ovlašteno lice vrši vizualni pregled kako bi provjerio da biljke nisu zaražene štetnicima navedenim u stavku (4) Privitka I Pravilnika o stavljanju u promet materijala za razmnožavanje vinove loze.
- (2) Službeni nadzor je zasnovan na testovima za utvrđivanje zdravstvenoga stanja bilja koje se provode prema općeprihvaćenim metodama za otkrivanje navedenih bolesti. Testovi se moraju vršiti najmanje svakih 10 godina, počevši od petogodišnjih matičnjaka.
- (3) Ukoliko ovlašteno lice obavlja službeni nadzor svih biljaka, zdravstveni testovi se trebaju provoditi svakih 10 godina, počevši od matičnjaka starih 10 godina.
- (4) Stopa gubitka u matičnjacima, koja je posljedica djelovanja štetnih organizama, ne smije prelaziti 10 %.
- (5) Zaražene biljke moraju se ukloniti. Ovlašteno lice mora provjeriti da osoba koja je odgovorna za vođenje evidencije u matičnjaku evidentira razloge gore opisanog gubitka koji je posljedica štetnih organizama ili nekih drugih čimbenika.
- (6) Svi zasadi namijenjeni proizvodnji materijala za razmnožavanje kategorije standardni, ne smiju sadržavati biljke koje pokazuju simptome bolesti uzrokovanih virusima.

- (7) Sadni materijal koji se koristi za proizvodnju reznica podloga, reznica plemki za kalemljenje, reznica za korjenjake, loznih korjenjaka i loznih kalema se može uzimati samo iz rasadnika u kojima je obavljen službeni nadzor i koji su odobreni.

- (8) Ovlašteno lice pri nadzoru mora što preciznije procijeniti količinu uporabljivog materijala i to evidentirati u Zapisnik.

Članak 34.

(Službeni nadzor sadnoga materijala u prporištu)

- (1) Prporište mora biti propisno izolirano, ne smije se podizati unutar vinograda ili matičnjaka. Minimalna udaljenost od vinograda ili matičnjaka mora biti tri (3) metra. Ovlašteno lice obavlja godišnji pregled kako bi uvrдио da su biljke bez prisustva štetnikama.
- (2) Pored ovog pregleda mogu se provesti i odgovarajuća testiranja i/ili drugi službeni nadzori.

Članak 35.

(Dodatni službeni nadzori-matičnjaka i prporišta)

Kada u postupku službenog nadzora dobavljač nije zadovoljan rezultatima službenog nadzora može tražiti od Organa za potvrđivanje dodatni službeni nadzor.

Članak 36.

(Popunjavanje Obrasca zapisnika o službenom nadzoru)

Ukoliko ovlašteno lice utvrdi da materijal udovoljava standardima u pogledu kakvoće i zdravlja bilja koji su propisani ovim Pravilnikom, podnosiocu zahtjeva se izdaje potvrda na odgovarajućem Obrascu navedenom u Privitku I ovoga Pravilnika.

Članak 37.

(Službeni nadzor sadnog materijala nakon rezanja, kalibriranja, označavanja i pakiranja)

- (1) U slučaju sadnog materijala vinove loze namijenjenog stavljanju u promet kao deklarirani/certificirani ili standardni materijal, svaka kalibrirana, označena i zatvorena partija mora biti pregledana od strane ovlaštenog lica na mjestu proizvodnje.
- (2) Ovlašteno lice, po potrebi otvara i pregleda 10 % pakiranja ili snopova kako bi provjerio materijal i ustanovio da li udovoljava standardima za stavljanje u promet prema odredbama ovoga Pravilnika, provjerava minimalni i maksimalno dozvoljeni promjer za reznice, njihovu duljinu, broj korijena i broj pojedinačnih reznica u svakom pakiranju ili snopu.
- (3) Ovlašteno lice provjerava da li materijal ispunjava uvjete navedene u Privicima I i II Pravilnika o stavljanju u promet materijala za razmnožavanje vinove loze.
- (4) Nakon pregleda ovlašteno lice ponovo zatvara pakiranje ili snop.

Članak 38.

(Privici)

Privitak I je sastavni dio ovoga Pravilnika i isti se objavljuje zajedno sa Pravilnikom.

Članak 39.

(Datum stupanja na snagu Pravilnika)

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmoga dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH", a početak će se primjenjivati šest mjeseci od dana stupanja na snagu.

Broj UZZB-01-1-02-2-1091-1/13

31. prosinca 2013. godine
Sarajevo

Direktor
Radenko Radović, v. r.

PRIVITAK I – OBRASCI

Obrazac broj 1.

(Naziv i adresa dobavljača)

Broj telefona: _____

MB: _____

Datum: _____

PRIJAVA
za stručni nadzor nad sjemenskim usjevom krumpira

Prijavljujem sjemenski usjev _____ radi obavljanja stručnog nadzora.

Odgovorna stručna osoba za proizvodnju sjemena po ovoj prijavi je _____
(ime i prezime, telefon i mobtel)

1. SJEMENSKI USJEV

SORTA HIBRID	ZASIJANA SJ. KAT.	PARCELA			PRED- USJEV	DATUM SJETVE	DEKLARACIJA/CERTIFIKAT	
		K.O.	k.č.br.	m ²			Broj	Datum

Napomena: Obvezno priložiti deklaraciju/certifikat i skicu lokacije, te izvješće o izvršenoj analizi zemljišta na ekonomski štetne nematode za krumpir

M.P.

Stručno osposobljeno lice:

Obrazac broj 2.

Zapisnik broj _____
o obavljenom službenom nadzoru nad sjemenskim usjevom krumpira

Podnositelj prijave: _____

Adresa: _____

Vrsta: _____ Sorta: _____ Kategorija: _____

Prijavljena površina za nadzor, ha: _____ Parcela: _____

Plodored:	20.....god.	20.....god.	20.....god.	20.....god.	20.....god.

Broj partije sjemena: _____ Podrijetlo – dobavljač: _____

Datum sjetve: _____

Oznaka u polju: DA – NE

Priložena deklaracija s ambalaže: DA – NE

Minimalna prostorna izolacija: DA – NE

Sklop usjeva po m²: _____

Razvojni stadij usjeva: _____ Ujednačenost usjeva: DA – NE

Autentičnost sorte: DA – NE, Genetska čistoća u %: _____ Polijeganje u %: _____

ELEMENTI OCJENJIVANJA (broj po nadziranoj jedinici)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	Prosjek
1. Atipične biljke:														
Zbir														
2. Druge vrste:														
Zbir														
3. Zdravstveno stanje (bolesti i štetnici - latinski naziv):														
Zbir														

Nadzirana površina - ha: _____ Odbijena površina – ha: _____ Priznata površina - ha: _____

Napomena dobavljaču: _____

Procjena prinosa, kg/ha (u zadnjem pregledu) _____

Ukupno kg _____

Usjev se priznaje: DA – NE u kategoriju: _____

Datum pregleda: _____

Stručno osposobljeno lice: _____

Ovlašteno lice: _____

Obrazac broj 3.

(Naziv i sjedište dobavljača)

(Naziv rasadnika odnosno objekta i mjesta)

Registarski broj: _____

Datum upisa: _____

**PRIJAVA
za odabir matičnih nasada**

PRIJAVLJENI NASAD

Redni br.	Vrsta	Sorta	Podloga	Kategorija	Podrijetlo sadnog materijala	Broj stabala (grmova)	Godina sadnje	Kat. općina čestice	Broj kat.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
.
.
.
.
.
.

Napomena: Obvezno priložiti deklaracije ili uvjerenja i skicu lokacije

Stručno osposobljeno lice navedeno u ovoj prijavi je: _____

Broj telefona: _____

Datum: _____

M.P.

Dobavljač: _____

Obrazac broj 4.

 (Naziv i sjedište Organa za potvrđivanje)

ZAPISNIK
o obavljenom odabiru matičnih nasada

 (Naziv i sjedište dobavljača)

 (Naziv rasadnika odnosno objekta i mjesta)

RegistarSKI broj: _____

Datum upisa: _____

Redni br.	Vrsta	Sorta	Podloga	Kategorija	Podrijetlo sadnog materijala	Broj stabala (grmova)	Godina sadnje	Kat. općina čestice	Broj kat.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
.
.
.
.
.
.
.

Datum: _____

Stručno osposobljeno lice:

M.P.

Ovlašteno lice:

Obrazac broj 5.

KNJIGA MATIČNIH NASADA

(plemki ili podloga)

Proizvodna godina : _____

(Naziv i sjedište dobavljača poljoprivrednog sadnog materijala)

Registarski broj: _____

Datum upisa: _____

(Naziv rasadnika odnosno objekta i mjesta)

Površina u ha _____

Broj i datum zapisnika o odabiru _____
 (upisuje se broj i datum zapisnika posljednjeg obavljenog odabira)

Redni br.	Vrsta	Sorta	Klon	Podloga	Klon	Kategorija	Količina*	Katastarska čestica i broj***
1	2	3	4	5	6	7	8	9
.	
.	
.	
.	
.	
.	

Obvezno priložiti:

* zapisnik,

***skicu lokacije, izvod iz zemljišne knjige s ucrtanim stablima.

Zaključno s rednim brojem _____ .

Upis podataka provjerio _____
 (naziv i sjedište Organa za potvrđivanje i ovlaštenog lica)

M.P.

Datum: _____

Stručno osposobljeno lice: _____

Obrazac broj 6.

 (Naziv i sjedište dobavljača)

 (Naziv rasadnika odnosno objekta i mjesta)

Registarski broj: _____

Datum upisa: _____

PRIJAVA

za službeni nadzor nad proizvodnjom poljoprivrednog sadnog materijala voća i vinove loze

 (naziv i sjedište Organa za potvrđivanje)

Redni br.	Vrsta	Sorta	Klon	Podloga	Klon	Kategorija	Procijenjena količina**	Katastarska čestica i broj***
1	2	3	4	5	6	7	8	9
.	
.	
.	
.	
.	
.	

Obvezno priložiti:

*deklaracije ili drugi dokument kojim dokazuje količinu,

***skicu lokacije.

Stručno osposobljeno lice navedeno u ovoj prijavi je: _____

Broj telefona: _____

Datum: _____

 Dobavljač

M.P.

Obrazac broj 7.

(Naziv i sjedište Organa za potvrđivanje)

ZAPISNIK br. _____
o obavljenom službenom nadzoru matičnog nasada

(Naziv i sjedište dobavljača)_____
(Naziv rasadnika odnosno objekta i mjesta)

Registarski broj: _____

Datum upisa: _____

Utvrđuje se autentičnost i čistoća vrste, sorte, podloge i klona u proizvodnji poljoprivrednog sadnog materijala.

PREGLEDANI NASAD

Redni br.	Vrsta	Sorta	Klon	Podloga	Klon	Kategorija	Broj stabala (grmova)	Procijenjena količina*
1	2	3	4	5	6	7	8	9
.
.
.

*Upisuje se pri drugom pregledu stručnog nadzora

Naložene agrotehničke mjere _____

Količina sadnog materijala koja ne zadovoljava temeljne zahtjeve kakvoće.

PREGLEDANI NASAD

Redni br.	Vrsta	Sorta	Klon	Podloga	Klon	Kategorija	Broj stabala (grmova)	Procijenjena količina*
1	2	3	4	5	6	7	8	9
.
.
.

Naložene mjere proizvođaču _____

Datum: _____

Stručno osposobljeno lice: _____

M.P.

Ovlašteno lice: _____

Obrazac broj 8.

 (Naziv i sjedište Organa za potvrđivanje institucije)

ZAPISNIK br. _____
o obavljenom službenom nadzoru nad proizvodnjom poljoprivrednog sadnog materijala voća i loze

 (Naziv i sjedište dobavljača)

 (Naziv rasadnika odnosno objekta i mjesta)

Registarski broj: _____

Datum upisa: _____

Utvrđuje se autentičnost i čistoća vrste, sorte, podloge i klona u proizvodnji poljoprivrednog sadnog materijala.

PREGLEDANI NASAD

Redni br.	Vrsta	Sorta	Klon	Podloga	Klon	Kategorija	Broj stabala (grmova)	Procijenjena količina*
1	2	3	4	5	6	7	8	9
.
.
.

*Pri prvom pregledu stručnog nadzora upisuje se prijavljena, a pri drugom procijenjena količina.

Naložene agrotehničke mjere _____

Količina sadnog materijala koja ne zadovoljava temeljne zahtjeve kakvoće.

PREGLEDANI NASAD

Redni br.	Vrsta	Sorta	Klon	Podloga	Klon	Kategorija	Broj stabala (grmova)	Procijenjena količina*
1	2	3	4	5	6	7	8	9
.
.
.

*Pri prvom pregledu stručnog nadzora upisuje se prijavljena, a pri drugom procijenjena količina.

Naložene mjere proizvođaču _____

Datum: _____

Stručno osposobljeno lice:

Ovlašteno lice:

Obrazac br. 9

_____ (naziv i sjedište dobavljača)

Jedinstveni registarski broj dobavljača: _____

Datum upisa: _____, godina

_____ (naziv sadnog materijala)

PRIJAVA

za službeni nadzor proizvodnje sadnog materijala poljoprivrednog bilja ukrasnih vrsta i presadnica povrća

Redni broj	Proizvodna površina	Količina proizvedenog materijala	Vrsta	Sorta	Klon	Podloga	Partija	Plodovi (ako je bitno)	Bič Dekl./cat.

Broj katastarske čestice: _____

Stručno osposobljeno lice: _____

Datum: _____

M.P.

Dobavljač:

Obrazac br. 10

(naziv i sjedište dobavljača)

Jedinstveni registarski broj dobavljača: _____

Datum upisa: _____ godina

Proizvodnja: _____

(naziv sadnog materijala)

EVIDENCIJA PROIZVODNJE SADNOG MATERIJALA

Redni broj	Proizvodna površina	Količina proizvedenog materijala	Vista	Sorta	Klon	Podloga	Partija	Podred.	Broj Dekl./cert.

Zaključno sa rednim brojem: _____

Datum: _____

Obrazac br. 11

OBRAZAC POTVRDE O KAKVOĆI I ZDRAVSTVENOM STANJU SADNOG MATERIJALA POVRČA I UKRASNOG BILJA

Opis sadnog materijala: _____
Rod/Vrsta: _____
Sorta (ako je poznato): _____
Ime dobavljača i njegov registarski broj: _____
Količina kontroliranog sadnog materijala: _____

Sadni materijal opisan iznad kontroliran je sukladno Pravilniku o službenom nadzoru sadnog materijala poljoprivrednog bilja u Bosni i Hercegovini i udovoljava standardima u pogledu kakvoće i zdravlja bilja.

Datum nadzora:

Potpis ovlaštenog lica: